

TÜLKÜ və HACİLEYLƏK

حکمت حسین اف

تۆلکۆ له حاجی ئیلىک

TÜLKÜ'lə HACİLƏYLƏK

AZƏRBAYCAN və XƏLƏÇ TÜRKCƏSİNDƏ

علی اصغر جمراسی

۲۰۱۶

آذربایجان و خلیج تۆرکۆسۆچە بئى مائال

تۆلکۆ له حاجى ئىلىک TÜLKÜ'lä HACİLĒYLÄK

يازقولى : حکمت حسين اف

TÜLKÜ və HACİLEYLƏK

خلىجى كه چئويرگىلى :
على اصغر جمراسى

2016

اين كتاب صرفا جهت آشنایى علاقمندان با زبان خلیجى تنظیم شده و هیچ منفعت شخصى برای مترجم ندارد

بو ڪتاب تقديم اولتا:

صبير تاشي شهيد حاج علي اكبر جمراسي لالاما و اڪي هاوول
شهيد دوستلارېما يانې: حاج رضا عزيز زادگان و حاج ابراهيم
جنابان سردارلاري کي، اؤزلرئڻڻ اينجيتي لر تا من اينجيمه گم ،
موم وارا ڪؤندي لر بيز قارالوق چا قالماق.

اين ڪتاب تقديم به:

برادر شهيدم و سنگ صبورم حاج علي اكبر جمراسي و به دو دوست
بسيار ارشمندم يعني سرداران شهيد حاج رضا عزيز زادگان و حاج
ابراهيم جنابان كه ، به خودشان رنج مي دادند تا من در آسايش بمانم
همچون شمع سوختند تا ما در جهل و تاریکی نمانيم.

جدول آسان خوانی متون ترکی خلجی

۱. جدول واک نگاری

معادل حروف لاتین			مثال	نشانه‌های واکه‌های خلجی
latin Halaç	IPA	örnäk		
A,a/Ā,ā	/ɑ/,/a/	ālımla,hat	آلوملا(سیب)،هات(اسب)	آ، ا
Ä,ä/Ā,ā	/æ/	äl,bār	ال(دست)،به‌ر(رفتار)	ا، ە، ە، ع
E,e/Ē,ē	/e/	em,ēnā	ائم(شلوار)،ائنه(پایین)	ا، ە، ئ، ە
İ,i/Î,î	/i/	inäk,îdā	اینک(گاو)،ایده(سجده)	ای، ی و(ای کشیده)
I,ı	/u/	bacı,yılan	باجی(خواهر)،ییلان(مار)	ا، ە، ە، ە
O,o/Ō,ō	/o/	toq,yōq	توق(سیر)،یوق(نیست)	او، ۆ، ۆ(او کشیده)
Ö,ö/Ȫ,ȫ	/ø/,œ/	söz,tört	سۆز(سخن)،تۆورت(چهار)	او، ۆ، ۆ(او کشیده)
U,u/Ū,ū	/u//u/	tuz,pül	توز(نمک)،پؤل	او، ۆ، ۆ(او کشیده)
Ü,ü/Ü,ü	/y/	kül,tün	کؤل(خاکستر)،تۆن(گور)	او، ۆ، ۆ(او کشیده)
İ,î	/ɪ/	käldikî	کلدیکئ(آمدنی)،واردوقئ	ئ(درپایان افعال قیدی)

۲. جدول آواک نگاری(صامت‌ها)

معادل حروف لاتین			مثال	نشانه‌های آواک‌های خلجی
latin Halaç	IPA	örnäk		
B,b	/b/	būzuq	بۇزوق(ساز دهنی)	ب / ب / ب / ب
P,p	/p/	pūş	پۇش(خس)	پ / پ / پ / پ
T,t	/t/	tük	تۆک	ت / ت / ت / ت
T,t	/t/	tārāf	طرف	ط / ط / ط - ط
s	/s/	āsār	اثر	ث / ث / ث / ث
C,c	/dʒ/	can	جان	ج / ج / ج / ج
Ç,ç	/tʃ/	çān	چان(خرمنکوب)	چ / چ / چ / چ

H,h	/h/	hāl	حال	ح / ح / ح / ح
H,h	/h/	hār	هر	ه / ه / ه / ه
Ĥ,ĥ	/x/	ĥalq	خالق	خ / خ / خ / خ
D,d	/d/	dik	دیک (راست)	د / د
R,r	/r/	ram	رام	ر / ر
J,j	/ʒ/	jala	ژاله	ژ / ژ
S,s	/s/	sārin	سرین (خنک)	س / س / س / س
Ş,ş	/ʃ/	şaq	شاق (سفت)	ش / ش / ش / ش
S,s	/s/	sāf	صاف	ص / ص / ص / ص
Z,z	/z/	zavq	ذاوق (ذوق)	ذ / ذ
Z,z	/z/	zīq	زِیق (پر)	ز / ز
Z,z	/z/	zāmin	ضامن	ض / ض / ض / ض
Z,z	/z/	zūlm	ظلم	ظ / ظ / ظ / ظ
F,f	/f/	fārik	فریک	ف / ف / ف / ف
Ğ,ğ	/ɣ/	bağ,boğa	باغ، بوغا (گاو نر)	غ / غ / غ / غ
Ğ,ğ	/ɣ/ / G/	ğīz,qiğ	قِیز، قیق* (فضله گوسفند)	ق / ق* (صدایی میان ق و خ)
G,g	/g/	gādā	گه ده	گ / گ / گ / گ
Q,q	/q/	qaş	قاش (ابرو)	ق / ق / ق / ق
K,k	/k/	kāsik	کسیک (لباس)	ک / ک / ک / ک
L,l	/l/	lāl/āl	لال، آل	ل / ل / ل / ل
M,n	/m/	mān	من	م / م / م / م
N,n	/n/	nānā	ننه	ن / ن / ن / ن
yn=ñ	/ɲ/	sāniñ,kēŋg	سنيڭ، کنگ (گشاد)	يڭ (شبه غنه)
V,v	/v/	vaft	وافت (آهسته)	و / و
Y,y	/j/	yer	يئر	ی / ی / ی / ی

Azəri türkcəsində:

Bir gün Tülkü və Hacıləylək dost olmuşdular. Onlar bir yerdə ova Çıxır, bir gəzirdilər.
 Bir gün tülkü Hacıləyləyə dedi:
 - Qardaş, axşam bizə qonaq gələrsən.
 Hacıləylək axşam Tülkünün evinə gəldi. Tülkü bir qazan doğa bişirdi. Dovğanı bir sinyə töküb Süfrəyə gətirdi.

Xələc Türkcəsində:

Bî kün Tülkülä Hacıləyläk dost olmuştular. ulla bî yerçä âvqa)şikārqa)hünmüşärtılär bilä tolğan´nattılar. Bî kün tülkü Hacıləyläk´kä haydı:
 - Lala, şam bizkä meyman käliyn.
 Hacıləyläk şam tülkü häv´iyä kälđi. Tülkü bî qazan Mustafa bişirdi. Mustafañ bî tabaqqa/sinikä Töktü surfa´qa kältdi.

بى كۆن تۆلكۆ له حاجى ئىلك دوست اولموشتولار. اوللار بى يئرچە آوقا
 (شىكارقا) ھۆنمىش ارتىلر بىلە تۇلقاننارتىلار. بى كۆن تۆلكۆ حاجى ئىلككە
 ھايدى:

- لالا ، شام بىزكە مئمھان كلىك.

حاجى ئىلك شام تۆلكۆ ھويئە كلدى. تۆلكۆ بى قازان موستافا آشې
 بىشىردى. موستافاى بى تاباق قا/سىنىي كە تۆكتۆ سورفاقا كلىتدى.

Azəri türkcəsində:

Onlar yeməyə başladılar.

Hacıleylək hər dəfə dimdiyini uzadanda ancaq bircə düyü götürə bilirdi.

O beş-altı düyü götürməmişdi ki, Tülkü dovğanı tamam yalayıb qurtardı.

Hacıleylək acqaldı və öz-özünə dedi: “Yaxşı, Tülkü, əvəzini Çıxaram”.

Xələc Türkcəsində:

Ullar yēmək'kā boşladılar. Hacılēylək hər dəfə dümdükîñ uzat'duqî bîhaz dügü kötüräbillerti/kötüräbillätti.

U hala beş-alta dana dügü kötürmədik'ätti ki, Tülkü bastı mustafañ pak yalğamış yēdi tamam şadı.

Hacılēylāk âç qaldı o çağ öz-öziyâ Haydı:

- “dârdim cigäriyâ Tülkü! ,munıñ ävâzîñ hîyim”.

اوللار يىمك كە بوشلادېلار. حاجې لىلك ھر دفعە دۆمدۆكىڭ اوزاتدوقى بى
ھاز دۆگۆ كۆتۈرە يىل لرتي/ يىللتتي.

او حالا بىش – آلتا دانا دۆگۆ كۆتۈرمەدىك ارتي كي، تۆلكۆ باستې موستافايڭ
پاك يالغامېش يىدى تمام شادې.

حاجې لىلك آچ قالدى او چاق اوز – اۋزىئە ھايدې :

« دردىم جيگرييە تۆلكۆ!، مونىڭ عوضىڭ ھيىم».

Azəri türkcəsində:

Hacıleylək acından səhərədək yata bilmədi.

Bu əhvalatın üstündən bir nəçə gün keçdi. Bir gün Hacıleylək sülü Aş bişirib Tülkünü qonaq çağırırdı.

Hacıleylək aş bir bardağa töküb süfrəyə qoydu.

Tülkü ancaq bardağın ağzına bulaşmış düyüləri yeyə bildi.

Xələc Türkcəsində:

Hacılēylāk âçında sēbigā/tēz dakata yatı-bilmādi.

bu vāziḡ üstündə bî nāçça kün kāştı. Bî kün Hacılēylāk sūt âşı bişirmiş Tülkîḡ mēymançuluqqa qîğirdi.

Hacılēylāk âşı bî tūḡula'qa tōkmüş surfaqa qodu.

Tülkü fāqāt tūḡula âḡz'ıya yapuşmuş düğülari, yēyi-bildi.

حاجی لئیلک آچیندا سببی قە تا/تەزدە کە تا، یاتی بیلەدی.

بو وضعیڭ اۆستۆندە بى نچچە کۆن کچتی. بى کۆن حاجى لئیلک سۆت آشی

بی شیردی تۆلکیڭ مئهمانچولوق قا قیغیردی.

حاجی لئیلک آشی بى تونگولا قا تۆکمیش سورفاقا قودو.

تۆلکۆ فقط تونگولا آغزیئە یاپوشموش دۆگۆلری یئی بیلدی.

Azəri türkcəsində:

Hacıleylək isə uzun dimdiyini bardağın içinə salıb aşın hamısını yedi.

Tülkü acıqlanıb evinə qayıtdı. Yolda öz-özünə dedi:

“Hacıleyləkdən mənə dost olmaz. Mən gərək onu yeyəm”.

Günlər ötüb keçirdi. Tülkü bir bəhanə axtarırdı ki, Hacıleyi Tutub yesin.

Bir səhər tezdən Tülkü Hacıleyləyin yanına gəlib dedi:

- Qardaş, ürəyim yaman darıxır, dur gedək, göy çəməndə bir az gəzək.

Xələc Türkcəsində:

Amma Hacılēylāk uzaq dümdükîḡ tūḡgula içiyä soḡmuş âşı pak yēdi.

Tülkü haçumış/zäriqmış häv'iyä holundu.yolça öz-öziyā haydı:

“Hacılēylākdä mänä räfiq hünmez. Män kārāk unu yēpigām”.

Künlär kälip kaçār`ärti/ätti. Tülkü bî mahana haḡreyrärti ki, Hacılēylāki yēpigä.

Bî kün tēzdä Tülkü Hacılēylāk yan'ıya kaldi haydi:

- Lala, yüräkim batar siqiliyor, türkä varaq.kökçimänçä bî haz tolğanıparaq.

آما حاجي لئيلك اوزاق دۆمدۆكىڭ تونگولا ايچيئە سۇخموش آشي پاك يئدي.

تۆلكۆ ھاچېمېش (زھريقمىش ھويئە ھۈلۈندۈ. يۈلچا اۆز - اۆزيئە ھايدې:

- « حاجي لئيلك دە مەنە رفيق ھۆنمەز. مەن كرەك اونو يئپيگەم».

كۆنلەر كەلىپ كچەرارتى (كچەرارتى). تۆلكۆ بى ماھانا ھاغرئارتى كي، حاجي لئيلكى

يئپيگە. بى كۆن تئزدە، تۆلكۆ حاجي لئيلك يانيئە كەلدى. ھايدې:

- لالا، يۈركىم بىر سىقىلىيۇر، تۆركە وارا، كۆك چىمەن چە بى ھاز تۇلغانى

پارا.

Azəri türkcəsində:

Hacıləylək razı oldu. Onlar gedib bir çəmənə çatdılar.

Tülkü dedi:

-Nə gözəl çəməndir! Gel burda bir az uzanaq.

Xələc Türkcəsində:

Hacıləylək razı oldu. ullar vardılar bî çimānkā ērdilār.

Tülkü haydı:

Nābār qāşāng çimān'ār! yēkā bo'da bî hazhivirdāk
/uzanıparaq.

حاجې لئيلك راضې اۆلدو. اوللار واردې لار بى چيمن كه ائردى لر.

تۆلكۆ هايدې:

- نېەر قشنگ چيمن آر! يئكه بۇدا بى ھاز ھيوريلدك اوزانوپاراق.

Azəri türkcəsində:

Hacıləylək ilə Tülkü göy
çəməndə uzandılar.

Tülkü özünü yalandan
yuxuluğa vurdu.

Xələc Türkcəsində:

Hacıləylək lä Tülkü
kök çimānçä uzandılar.

Tülkü özîyn yupağda
ū'qa vurdu.

حاجې لئيلك له تۆلكۆ كۆك چيمن چه

اوزاندې لار.

تۆلكۆ اۆزىڭ يوپاڭدا او: قا ووردو.

Azəri türkcəsində:

O istəyirdi ki, Hacıləylək
yuxuya gedən Kimi
boğazından tutub boğsun.

Xələc Türkcəsində:

U hişərätti ki, Hacıləylək
ū'duduqı boğzunda tutmuş
boğu'qa.

او هیشراتی کی، حاجی لیلک
او: دودوقی بوغزوندا توتמוש
بوغوقا.

Azəri türkcəsində:

Hacıləylək təzəcə yuxuya getmişdi.

Tülkü birdən boğazından yapışdı.

Hacıləylək oyanıb soruşdu:

- Bacı, nə eləyirsən?

Tülkü dedi:

- Yuxuda səni gördüm, ona görə səni qucaqlamaq istədim.

Xələc Türkcəsində:

Hacıləylək tazda ū'su yētmışti/yētmışärti.

Tülkü bîde boğzunda yapuştı.

Hacıləylək ū'danmış soruştu:

- Bacı nāsä ētorıñ/ nā onağı şayoruñ ?

Tülkü haydı:

-Tişimçä (ū'sumça) sāni kördüm ,unda saru sāni qollaqlamaq
hişädım.

حاجې لىلك تازدا اوسو يىتمىشتي/يىتمىش ارتي.

تۆلكۆ يىدە بۇغزوندا ياپوشتي.

حاجې لىلك او:دانمېش سوروشتو:

- باجې نسه ائتوريك/نه اۇناغې شايوريك؟

تۆلكۆ هايدې:

- تيشيمچه (اوسومچا)سني كۆردۆم ،اوندا سارو سني قوللاجلاماق هيشه

ديم.

Azəri türkcəsində:

Hacıləylək onun hiləsini başa düşüb dedi:

- Bacıcan, daha yatmıram, gəl mənim belimə min, havaya qalxaq, bir az uçaq, sonra gəlib arxayın yatarıq.

Tülkü Hacıləyləyin belinə mindi .Hacıləylək havaya qalxdı.

Xeyli uçandan sonra soruşdu:

Bacıcan, yer necə görünür?

Tülkü dedi:

- Xırman kimi.

Xələc Türkcəsində:

Hacıləylək tülkiñ hoqqasında boş hîmiş haydı:

- Bacıcan taqı yatmaqum kəlmor, yēkā hünāk menim belimä, kökgä qalqdaq/qavzandaq, bî haz uçdaq,o çağlan kəlimiz dalbadal yatamız .

Tülkü Hacıləyläkiñ beliyä hündü. Hacıləylək uçtu kökgä

(Pervaz şadı). mavlaq uçtuqda sörä ẖabar aldı:

- Bacıcan, yer nābār körsāniyor?

Tülkü haydı:

- ẖarman vāra.

حاجي لئيلك تۆلكيڭ ھوققاسېندا بوش ھېميش ھايدې:

- باجي جان تاقي ياتماقۇم كەلمۇر، يەكە ھۆنكە مەنيم بىلىمە ، كۆكگە قالقداق

/ قاوزانداق، بى ھاز اوچداق، او چاقىلان كىمىز دالبادال ياتېمېز.

تۆلكۆ حاجي لئيلكىڭ بىلىئە ھۆندۆ . حاجي لئيلك اوچتو كۆك گە پرواز شادي

ماولاق اوچتوق دا سۆرە خابار آلدې:

- باجي جان، يئر نېەر كۆرسەنەني يور؟

تۆلكۆ ھايدې: خارمان وارا.

Azəri türkcəsində:

Bir az da qalxdıqdan sonra Hacıleylək soruşdu:

- Bacı, indi necə görünür?

Tülkü dedi:

- İndi heç görünmür.

Hacıleylək dedi:

- Bacı, daha qanatlarım ağrıyır, düş bir az dincəlim .

Tülkü yalvarıb dedi:

- Ay qardaş, mən nə təhər düşüm, hara düşüm?

Amanın günüdür, məni aşağı endir.

Xələc Türkcəsində:

Bî haz daq qavzanmada söre Hacıleylək soruştu:

- Bacı, tēmi nābār körsāniyor?

Tülkü haydı:

- Tēmi ās/heç körsānmor.

Hacıleylək haydı:

- Bacı, taqı qānatlārim hağrîyor, tüşākā bî haz tincāldim .

Tülkü yalvar yaqar ētmış haydı:

- āy lala, mān nābār tüşākālim, nērāq tüşākālim?

aman'ar halum vuruştu ,pîs künüm'ār, māni ēnā ēndāri.

بى ھاز داق قاوزانمادا سۈرە حاجى ئىلىك خابار آلدې:

- باجى تىمي نېر كۈرسە ني يور؟

تۆلكۆ ھايدې :تىمي اس/ھىچ كۈرسىنمۇر.

حاجى ئىلىك ھايدې:باجى ، تاقى قىتلىرىم ھاغرى يور، تۆشكە بى ھاز
تىنجه لىدىم.

تۆلكۆ يالوار ياقار ائتمىش ھايدې:اي لالا،من نېر تۆشكە لىم، نئرق تۆشكە
لىم؟ آمان آر،حالوم ووروشتو پىس گۆنۆم آر، مني ائنه ائندري.

Azəri türkcəsində:

Hacıleylək dedi:

- Qanadlarım ağrıyır, düşməsən, seni özüm yerə ataram.
- Tülkü çox yalvarıb-yaxardı, gözlərinin yaşını tökdü, amma Hacıleyləyin ürəyi yumşalmadı.
- Sən dostluqda vəfasız çıxdın, cəzandır, çək, deyib, Tülkünün yerə tulladı.

Xələc Türkcəsində:

Hacıləylək haydı:

- Pərlərim/qənətlərim hâğrıyor, tüşmägäyn, seni özüm yerkä yükam.
- Tülkü heyli yalvar yaqar etti, közləri yaşını töktü, amma Hacıləyləkin heç yürekli kâilmäi.
- özü'lä haydı:sän dostluqınça bîvafa /vafasuz oldın, tēmi cāzayı çäki!
- o çağlan Tülkîñ yerkä yüktü.

حاجي لئيلك هايدي:

پرلریم/قنتلریم هاغری یور، اگر تۆشمکه یك، اؤزۆم سنی یۆکم یئرکه .

تۆلکۆ خئیلی یالوار یاقار ائتتی، کۆزلری یاشینک تۆکتۆ، آما حاجي لئیلکینک

هئچ یۆره کی کسلیمه دی.

- اؤزۆله هايدي:سن دوستلوقينک چا بی وافا/وافاسوز اولديک ، تمي جزايي

چکي!.

او چاق لان تۆلکینک یئرکه یۆکتۆ.

Kitab Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Elmi-Metodik Şurasının 2001 –ci il 15 oktyabr tarixli 9 sayılı qərarı ilə sinifdenxaric oxu vəsaiti kimi təsdiq edilmişdir.

İbtidai sinif şagirdləri üçün

Direktor:	O. H. Hüseynov
Redaktor:	F. Şirinova
Rəssam:	S. Vlasova
Bədii redaktor:	R. Məmmədova
Dizayner:	A. Sadıqov

yığılmağa verilmiş: 26.09.2001. çapa imzalanmış: 23.10.2001.
 kağız formatı 60x84 1\160. Ofset çapı.Fiziki ç.v.05.
 Şərti ç.v.0,46. rəngli şərti ç.v.2,8.
 Tirajı 3000. Sifariş 33. Qiməti müqavilə ilə.
 Kitab ‘turan’ nəşrlər evində hazırlanıb çap edilmişdir.
 Bakı,Şərəfzadə küç. 3
 Lisenziya N: 022066
 Kitabın topdan satışı ilə bağlı aşağıdakı telefonlara müraciət
 edə bilərsiniz: 32-11-48/39-89-79
 Turan nəşrlər evi, Bakı-2001

**Azərbaycan və Xələc Türkcəsində
Nağıl**

TÜLKÜ'le HACİLƏYLƏK

Hikmet Hüseyyov

TÜLKÜ və HACİLEYLƏK

Xələccəyə çevirən:

Əli Əsgər Cəmrəsi

2016